

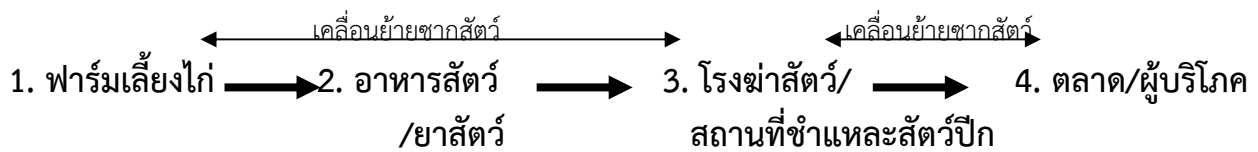
ชำแหละประเด็นกฎหมายหลายมิติ กับข่าวการชำแหละซากสัตว์ปีก

โดย นางสาวสมาลี จำเริญ

นิติกรปฏิบัติการ

ตามที่มีข่าวคราวออกทีวีมาหลายวัน พาดหัวข่าวหน้าหนึ่งในหนังสือพิมพ์เกือบสัปดาห์ จนถึงตอนนี้ข่าวคราวการชำแหละซากสัตว์ปีกได้เงียบหายไปจากหน้าจอทีวีและหายไปจากหนังสือพิมพ์ ผู้เขียนเป็นบุคคลหนึ่งที่พยายามติดตามข่าวคราวดังกล่าว ส่วนมากอ่านจากหนังสือพิมพ์ ดูจากทีวีเพียงสองครั้ง ประเด็นที่ผู้อ่านไม่สามารถพบเจอในจอทีวีหรือตามหนังสือพิมพ์ คือ ประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่าข้อมูลที่ได้อ่านและได้ฟังมานั้นเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงเท่านั้น มิได้วิเคราะห์เจาะลึกประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังนั้น คอลัมน์คลินิกกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการตั้งคอลัมน์ก็เพื่อนำเสนอบทความกฎหมายทั่วไป ที่มีใช้กฎหมายของกรมปศุสัตว์ เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวกับกรมปศุสัตว์ได้มีการจัดไปอยู่ในคอลัมน์กฎหมายด้านการปศุสัตว์ ซึ่งเป็นบทความถัดไปแล้ว แต่เมื่อข่าวการชำแหละซากสัตว์ปีก เป็นข่าวที่ดังกระฉ่อนไปทั่วประเทศ ผู้เขียนคาดเดาว่าแทบทุกคนที่บริโภคเนื้อไก่ ต้องคิดไปในแนวทางเดียวกันในทำนองว่า “แล้วไก่ที่เรากินอยู่ทุกๆ วัน มันมีเบื้องหลังการถ่ายทำอย่างนั้นรึเปล่า” ข่าวดังกล่าวจึงกระทบต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ ผู้เขียนจึงเห็นควรนำเสนอประเด็นกฎหมายเกี่ยวกับการชำแหละซากสัตว์ปีก ทั้งนี้ การนำเสนอบทความนี้ เป็นการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการโดยสุจริต เพื่อให้เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ และบุคคลทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเพื่อดำเนินการป้องกันมิให้มีการกระทำในลักษณะตามที่เป็ข่าวดังกล่าวอีก

ผู้เขียนขอแยกแยะชำแหละประเด็นกฎหมายเกี่ยวกับการชำแหละซากสัตว์ปีกเป็นหลายมิติ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพ ผู้เขียนจึงขอจำแนกอธิบายเป็นห่วงโซ่การผลิตสัตว์ปีก เป็น 4 มิติ โดยในแต่ละมิติจะมีการเคลื่อนย้ายซากสัตว์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอีกมิติหนึ่ง รวมแล้วได้ 5 มิติ ดังนี้

ห่วงโซ่การผลิตสัตว์ปีก ในที่นี้คือ ไก่ มีประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ฟาร์มเลี้ยงไก่

มีประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ

1.1 การทำฟาร์มเลี้ยงไก่ เป็นการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ตามข้อ 1 (1) ของประกาศกระทรวงสาธารณสุข ที่ 5/2538 เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ลงวันที่ 27 มิถุนายน 2538 ซึ่งราชการส่วนท้องถิ่นจะต้องออกข้อกำหนดเพื่อกำหนดประเภทกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพให้สอดคล้องตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขดังกล่าว เมื่อราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อกำหนดดังกล่าวแล้ว ผู้ทำฟาร์มเลี้ยงไก่จึงต้องได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 71

1.2 เจ้าของฟาร์มเลี้ยงไก่ มีหน้าที่แจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตาย

1.2.1 กรณีห้องที่ได้ยังมีได้ประกาศเป็นเขตปลอดโรคระบาด หรือมิได้ประกาศเป็นเขตโรคระบาด

เขตสงสัยว่ามีโรคระบาด หรือเขตโรคระบาดชั่วคราว หากปรากฏว่า

(1) มีสัตว์ป่วยหรือตายโดยรู้ว่าเป็นโรคระบาด หรือ

(2) มีสัตว์ป่วยหรือตายโดยปัจจุบันไม่อาจคาดคิดเห็นได้ว่าป่วยหรือตายโดยสาเหตุใด หรือ

(3) ในหมู่บ้านเดียวกัน หรือในบริเวณใกล้เคียงกันมีสัตว์ตั้งแต่สองตัวขึ้นไปป่วยหรือตายมีอาการคล้ายคลึงกันในระยะเวลาห่างกันไม่เกินเจ็ดวัน

เจ้าของฟาร์มเลี้ยงไก่ ต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ สारวัตร์ หรือสัตวแพทย์ท้องถิ่น ภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่สัตว์ป่วยหรือตาย ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ผู้ใดฝ่าฝืน ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท ตามมาตรา 39

1.2.2 กรณีภายในเขตโรคระบาด เขตสงสัยว่ามีโรคระบาด หรือเขตโรคระบาดชั่วคราว หากมีสัตว์ป่วยหรือตาย ด้วยเหตุดังกล่าวในข้อ 1.2.1 (1)-(3) ให้เจ้าของสัตว์แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ สारวัตร์ หรือสัตวแพทย์ ภายใน 12 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่สัตว์ป่วยหรือตาย ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 หากฝ่าฝืน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 40

1.3 นอกจากประเด็นทางกฎหมายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีประกาศและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.3.1 ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อของประเทศไทย พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 การเข้าสู่ระบบฟาร์มมาตรฐานเป็นมาตรการสมัครใจ หากผู้ประกอบการฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อที่เลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการค้า จำนวนตั้งแต่ 3,000 ตัวขึ้นไป ประสงค์จะขอรับการรับรองมาตรฐานฟาร์ม จะต้องปฏิบัติตามประกาศฉบับนี้ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการกับซากสัตว์ปีก เป็นไปตามข้อ 7 การจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการของเสีย สิ่งปฏิกูลต่างๆ รวมถึงขยะต้องผ่านการกำจัดอย่างเหมาะสม

1.3.2 ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง มาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ลงวันที่ 30 กันยายน 2552 โดยในส่วนของจัดการกับซากสัตว์ปีก เป็นไปตามภาคผนวก ก คำแนะนำการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มตามข้อ ก.5.1.11.3 การทำลายซากไก่ กำหนดให้ต้องมีบริเวณเฉพาะสำหรับทำลายซากไก่ โดยพื้นที่ห่างจากบริเวณโรงเรือน ที่เก็บอาหารสัตว์ แหล่งน้ำ การทำลายซากมี 4 วิธี

(1) การทำลายโดยการฝัง มีเนื้อที่เพียงพอ และอยู่ในบริเวณน้ำท่วมไม่ถึง ฝังซากไต่ระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร ใช้ยาฆ่าเชื้อที่เหมาะสมราด หรือราดไปบนซากนั้นจนทั่วถึง แล้วกลบดินปิดปากหลุม และพูนดินกลบหลุมเหนือระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร กรณีเป็นหลุมฝังถาวร ควรมีฝาปิดมิดชิดไม่ให้สัตว์ไปคุ้ยเขี่ย

(2) การทำลายโดยการเผา มีสถานที่เผา หรือเตาเผา อยู่ในบริเวณที่เหมาะสม ใช้ไฟเผาซากจนหมด

(3) การทำลายโดยการทำให้สุกและบดละเอียด (rendering) มีขั้นตอนปฏิบัติสำหรับการเคลื่อนย้ายซากไก่สู่โรงงานแปรรูปที่ถูกต้องตามหลักความปลอดภัยทางชีวภาพ

(4) การทำลายโดยการกลบทับและหมัก (composting) มีพื้นที่สำหรับการกลบทับและหมักซากไก่ที่เหมาะสมและมั่นใจได้ว่าอุณหภูมิในการหมักทำให้เกิดการย่อยสลายอย่างสมบูรณ์ ไม่มีความเสี่ยงต่อการเป็นแหล่งแพร่เชื้อหรือพาหะนำเชื้อ และมีขั้นตอนปฏิบัติถูกต้องตามหลักความปลอดภัยทางชีวภาพ

นอกจากนี้ ตามหลักเกณฑ์การให้คะแนนการตรวจประเมินการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ (มาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อ) ข้อ 7 การจัดการสิ่งแวดล้อม 7.1 การเก็บซากไก่เนื้อและการทำลายซากไก่เนื้อที่เหมาะสม ได้กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์พิจารณาในระดับ Major

ดังนั้น โดยสรุปตามประกาศทั้งสองฉบับดังกล่าวข้างต้น ฟาร์มมาตรฐานต้องมีวิธีการจัดการซากสัตว์ปีกที่เหมาะสม

2. อาหารสัตว์และยาสัตว์

อาหารสัตว์ ต้องพิจารณาตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม ส่วนยาสัตว์ต้องพิจารณาตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ทั้งนี้ ห่วงโซ่อาหารสัตว์และยาสัตว์ มิได้เป็นประเด็นปัญหาโดยตรงเกี่ยวกับการชำแหละซากสัตว์ปีก ผู้เขียนจึงขอข้ามประเด็นนี้ไป

3. โรงฆ่าสัตว์ปีก/สถานที่ชำแหละสัตว์ปีก

3.1 การตั้งโรงฆ่าสัตว์โค กระบือ แพะ แกะ สุกร ไก่ เป็ด และห่าน ต้องได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 และต้องดำเนินการฆ่าสัตว์ตามขั้นตอนและวิธีการตามที่กำหนดในกฎหมายดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตาม กรณีนำซากสัตว์ปีกจากฟาร์มมาชำแหละ มิใช่ฆ่าสัตว์ปีกมีชีวิตมาฆ่า ดังนั้นสถานที่ชำแหละซากสัตว์ปีกดังกล่าวจึงไม่เป็นโรงฆ่าสัตว์ตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 แต่หากผู้ใดประสงค์จะนำเนื้อสัตว์ปีกที่ชำแหละดังกล่าวไปขายเพื่อให้ประชาชนบริโภค ย่อมเป็นกรณีการจำหน่ายเนื้อสัตว์ที่ตายเองหรือมิได้ถูกฆ่าตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ผู้ประสงค์จะจำหน่ายต้องนำเนื้อสัตว์ซึ่งอยู่ในสภาพที่ยังมิได้ชำแหละไปให้พนักงานตรวจโรคสัตว์ตรวจ หรือกรณีมีเหตุสมควรจะขอให้พนักงานตรวจโรคสัตว์ไปตรวจเนื้อสัตว์นั้น ทั้งนี้ ต้องเสียค่าธรรมเนียมการประทับตรารับรองให้จำหน่ายเนื้อสัตว์ ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 และเมื่อพนักงานตรวจโรคได้ตรวจแล้วเห็นว่าเป็นเนื้อสัตว์ที่ควรใช้เป็นอาหารได้ ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ประทับตรารับรองให้จำหน่ายได้ แต่ถ้าพนักงานตรวจโรคสัตว์เห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหารได้ พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะสั่งทำลายทั้งหมดหรือบางส่วน หรือจัดทำให้เป็นเนื้อสัตว์ที่ควรใช้เป็นอาหารได้

หากบุคคลใดจำหน่ายเนื้อสัตว์ที่ตายเองหรือมิได้ถูกฆ่าตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 โดยมีได้ดำเนินการตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกินตัวละ 2,500 บาท เรียงตามรายตัวสัตว์ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 29 (2)

3.2 การชำแหละซากสัตว์ปีก ไม่เป็นการฆ่าสัตว์ จึงไม่เป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตามข้อ 2 (1) ของประกาศกระทรวงสาธารณสุข ที่ 5/2538 เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ลงวันที่ 27 มิถุนายน 2538 แต่ผู้เขียนเห็นว่า การชำแหละซากสัตว์ปีกดังกล่าว เป็นกิจการเกี่ยวกับอาหาร ตามข้อ 3 (5) ของประกาศดังกล่าว ซึ่งกำหนดว่า “การนึ่ง การต้ม การเคี้ยว การตาก หรือวิธีอื่นใดในการผลิตอาหารจากสัตว์ปีก ยกเว้นในสถานที่จำหน่ายอาหาร การเร่ขาย การขายในตลาด และการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน” ดังนั้นราชการส่วนท้องถิ่นต้องออกข้อกำหนดในเรื่องดังกล่าว ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และผู้ชำแหละซากสัตว์ปีกต้องได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 71

4. ตลาด/ผู้บริโภค

4.1 ในส่วนการรับซื้อซากสัตว์ปีกจากฟาร์ม เพื่อนำมาชำแหละและนำไปขายต่อเป็นกรณีการซื้อมาขายไปในลักษณะคนกลาง จึงเป็นการค้าซากสัตว์ปีก ต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน ตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 42

4.2 เนื้อสัตว์ปีกที่ชำแหละแล้ว เป็นอาหารตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งได้ให้คำนิยามของ “อาหาร” ไว้ว่า “ของกินหรือเครื่องค้ำจุนชีวิต ได้แก่ ...” ดังนั้น การชำแหละซากสัตว์ปีก เป็นเนื้อสัตว์ปีกชิ้นส่วนต่างๆ แล้วใส่ดินประสิว ใส่ฟอร์มาลีน หรือสารเคมีอื่นๆ ลงไปในเนื้อสัตว์ปีก ทำให้เนื้อสัตว์ปีกกลายเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ ตามมาตรา 25 และมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 จึงต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 58

นอกจากประเด็นห่วงโซ่การผลิตทั้ง 4 ห่วงโซ่ดังกล่าว เริ่มตั้งแต่ต้นน้ำ คือ ฟาร์มเลี้ยงไก่ อาหารสัตว์/ยาสัตว์ โรงฆ่าสัตว์/สถานที่ชำแหละ จนถึงตลาด/ผู้บริโภค จากห่วงโซ่ฟาร์มเลี้ยงไก่ ไปยังโรงฆ่าสัตว์/สถานที่ชำแหละ หรือไปยังตลาด/ผู้บริโภค มีการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ โดยแบ่งแยกได้ 2 ประเด็น ดังนี้

(1) การเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ในกรณีทั่วไป เคลื่อนย้ายได้โดยเสรีภายในจังหวัดเดียวกัน หากเคลื่อนย้ายข้ามจังหวัดต้องได้รับใบอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ ตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 49

(2) การเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ในกรณีเขตพื้นที่ซึ่งมีความเสี่ยงสูง คือ เขตโรคระบาด เขตสงสัยว่ามีโรคระบาด หรือเขตโรคระบาดชั่วคราว แม้เคลื่อนย้ายภายในเขตจังหวัดเดียวกัน ก็ต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์ ตามมาตรา 17 หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 42

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความนี้จะ เป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ทุกคนสามารถใช้พิจารณาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร บทความนี้มีควมน่าเชื่อถือมากหรือน้อยเพียงใดนั้น อยู่ในดุลพินิจของผู้อ่านทุกท่านนะค่ะ การที่ผู้เขียนได้ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์กฎหมาย และได้เขียนถ่ายทอดออกมาเป็นหลายมิติ จากมิติต้นน้ำเริ่มจากฟาร์มเลี้ยงไก่ อาหารสัตว์/ยาสัตว์ โรงฆ่าสัตว์/สถานที่ชำแหละ จนถึงมิติปลายน้ำ คือ ตลาด/ผู้บริโภค โดยมีการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์เข้ามาเกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 5 มิติ ย่อมทำให้ผู้อ่านเข้าใจประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี แต่หากผู้อ่านยังคงสงสัยประเด็นใด ขอให้สอบถามผู้เขียนได้โดยตรงค่ะ ยินดีตอบทุกคำถามค่ะ